

УДК 339:923

Вольська О.М.

здобувач кафедри економіки та підприємництва
Херсонського національного технічного університету

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Проведено аналіз загальних показників виробництва молочної продукції Херсонської області, визначено переваги та недоліки молокопереробних підприємств, проведено прогнозування та запропоновано заходи щодо збільшення виробництва молока та молочної продукції в регіоні.

Ключові слова: ринок молочної продукції, підприємство, сировинна база, конкурентоспроможність.

Вольская О.Н. СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ПРОИЗВОДСТВА МОЛОЧНОЙ ПРОДУКЦИИ ХЕРСОНСКОЙ ОБЛАСТИ

Проведен анализ основных показателей производства молочной продукции Херсонской области, определены достоинства и недостатки молокоперерабатывающих предприятий, произведен прогноз и предложены мероприятия по увеличению производства молока и молочной продукции в регионе.

Ключевые слова: рынок молочной продукции, предприятие, сырьевая база, конкурентоспособность.

Voisky O.M. STATUS AND PROSPECTS OF DAIRY PRODUCTION KHERSON REGION

Conducted analysis of major indicators of milk production Kherson region, dignity and disadvantages enterprise, will provide a prediction, increase in specified activities of production and milk production in the region.

Keywords: market milk production, enterprise, raw materials, competitiveness.

Актуальність дослідження. Кризова ситуація у нашому суспільстві вимагає реформування економічних відносин між регіонами, надання їм більше можливостей у використанні власних коштів. Але збільшення «економічної свободи» супроводжується і зростанням відповідальності. Регіони мають ставати самодостатніми у забезпеченні соціально-економічного розвитку. Для цього необхідно розвивати виробництво, підвищувати конкурентоспроможність продукції.

На сьогоднішній день стан економічного розвитку області викликає занепокоєння. Як свідчать статистичні дані державної служби статистики України [7] за 2010-2012 рр. (табл. 1) за валовим регіональним продуктом на одну особу у фактичних цінах Херсонська область посідає 24 місце, гірше показники лише у Тернопільській, Чернівецькій та Закарпатській областях. Рівень ВРП на одну особу по Херсонській області у 1,79 рази менше за середній рівень по Україні. Відставання Херсонської області від промислово розвинених регіонів ще більш суттєве і складає у порівнянні з Донецькою областю у 2,17 рази, Дніпропетровською у 2,49 рази.

Таблиця 1

Валовий регіональний продукт на одну особу по регіонам України за 2012 р.

№	Регіони	Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу, грн.	Рейтинг регіону
1.	Україна	32002	-
2.	Дніпропетровська область	44650	2
3.	Донецька область	38907	4
4.	Херсонська область	17910	24
5.	Закарпатська область	17088	25
6.	Тернопільська область	16644	26
7.	Чернівецька область	14529	27

Херсонська область представлена в основному галузями промисловості, які обслуговують розвиток сільськогосподарського виробництва, де пріоритет-

ною, не дивлячись на те, що криза у спаду виробництва простежується саме у промислових регіонах, є харчова промисловість (понад 40% від загального обсягу промислової продукції) [1]. Це пояснюється занепадом інших видів промислового виробництва, значним потенціалом сільського господарства тощо.

Серед видів діяльності, що суттєво впливають на економічну безпеку країни, провідне місце займає виробництво молока і молочної продукції.

Згідно зі статистичними даними, обсяг споживання молока і молочних продуктів на одну особу складає 205 кг в рік, що набагато нижче від показників розвинених країн. Раціональна норма споживання складає 390 кг.

У 2010 році в середньому по Херсонському регіону на одну людину було виготовлено 169,0 кг молочної продукції, у 2011 та 2012 році спостерігається зменшення – 166,3 та 166,4 кг відповідно.

За останні три роки імпорту молочної продукції по Україні нарощується. Так, у 2012 році імпорту молочнопродуктів склав 196435,9 тис. дол. США, що на 30% більше за 2011 рік.

Слід відзначити, що в останні роки з'явилося багато товарів-замінників, наприклад, відбулося заміщення молока соками, солодкими газованими напоями тощо. Вподобання споживачів теж зазнали певних змін: на перший план виходить широта асортименту продукції, її якість, екологічність, що відповідає поняттю про здоровий образ життя. В умовах обмеженої купівельної спроможності зростає конкуренція не тільки між виробниками молочної продукції, але й з виробниками товарів – замінників.

Постановка проблеми. Однією з провідних стратегічних галузей Херсонської області є харчова промисловість. Від рівня її розвитку, стабільності функціонування залежить стан економіки та продовольчої безпека, розвиток внутрішнього і зовнішнього ринків, а також рівня життя населення регіону.

В період до 2010 року розвиток харчової промисловості в області характеризувався різким зниженням технологічного рівня виробництва, зношенням обладнання, механізмів та знарядь праці, загукан-

ням інвестиційного та інноваційного процесів, витісненням вітчизняних харчових продуктів з внутрішнього й зовнішнього ринків продовольчих товарів, зменшенням обсягів надходження до бюджету та валютних надходжень в область від експортних операцій галузі тощо. Внаслідок звуження ринків збуту незадовільно використовувались виробничі потужності в галузях харчової промисловості. Частину потужностей окремих підприємств довелось законсервувати, а деякі з них взагалі припинили виробничі процеси.

Проте регіон є потужною агропромисловою областю з добре розвинутим сільськогосподарським виробництвом, що створює сприятливі передумови для розвитку молочної продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами формування продовольчого ринку присвячені праці В.Г. Андрійчука, П.І. Гайдуцького, О.О. Онищенко, П.Т. Саблука, О.М. Шпичака, Л.Г. Чернюка та інших вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів.

Працями цих вчених досліджено більшість проблемних завдань розвитку ринку молока та молочної галузі, проте особливої актуальності набуває необхідність розроблення заходів з забезпечення високого рівня виробництва молока і молочної продукції в Херсонському регіоні.

Постановка завдання. Оцінити стан виробництва молочної продукції Херсонського регіону, виявити основні чинники впливу на нього та надати пропозиції щодо до збільшення виробництва та задоволення потреб населення у молочної продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний український ринок молока є монопольним ринком, де потужними виробниками виступають декілька компаній, зокрема ВАТ «Галактон», Яготинський маслозавод, Куп'янський молочноконсервний комбінат, Харківський молочної комбінат, Кременчуцький маслозавод тощо.

Аналізуючи молокопереробну промисловість Херсонської області, можна встановити, що існують труднощі в забезпеченні сировиною (особливо на сьогоднішній день, коли в країні панує політичний безлад, внаслідок чого тимчасово призупинено імпорту сировини, що призводить до неповного використання виробничих потужностей, простоїв); здійснюється недостатньо якісна переробка сировини тощо.

З 2011 року починає поступово збільшуватися виробництво молока і молочної продукції, головним завданням переробних підприємств стає впровадження систем якості, сертифікованої за міжнародними стандартами. Сьогодні систему управління якістю відповідно до вимог ДСТУ ISO серії 9001:2009 впроваджено на ПАТ «Новокаховський завод плавлених сирів», ВАТ «Чаплинський маслосирзавод», ТОВ «Данон Дніпро», ПАТ «Каланчацький маслозавод», ПАТ «Новотроїцький маслосирзавод».

Як свідчать статистичні дані головного управління статистики Херсонської області [6]: Херсонська область має розвинену промисловість молочної галузі, зокрема це такі потужні заводи, як Херсонський маслозавод, ВАТ «Молочний завод «Данон Дніпро», ВАТ «Бериславський маслосирзавод», ВАТ «Чаплинський маслосирзавод» тощо.

Молокопереробні підприємства Херсонської області працюють за системою, яка передбачає випуск продукції під замовлення організацій посередників у необхідній для них кількості. Підприємства реалізують свою продукцію в основному по м. Херсону та населених пунктах області, районних центрах.

Незважаючи на достатньо тривалий дефіцит сировини, молокопереробні підприємства впродовж останніх років нарощують обсяги виробництва продукції. У таблиці 2 надано динаміку обсягів виробництва молочної продукції.

Як показують дані з таблиці 1, у 2012 році молока обробленого рідкого вироблено 909 тис. т, що на 13,5% більше, ніж у 2010 році по Україні та на 40,37% менше по Херсонській області. Обсяг кисломолочної продукції, на яку зберігається попит у населення, збільшився за аналізований період з 479 тис. т до 489 тис. т по Україні та з 33,2 тис. т до 39,6 тис. т по Херсонській області. Така ситуація свідчить про зростання попиту на дані види молочної продукції та, відповідно, підвищення його якості. Але з іншої точки зору, це вказує на недостатню високу ефективність процесу переробки молока – значна її частина так і реалізується в сирому вигляді. Це означає упущені можливості щодо створення додаткової доданої вартості, отримання продукції, що пройшла більшу кількість стадій обробки і забезпечила вищу зайнятість працівників. Також за цей період зменшилися обсяги виробництва жирних сирів на 18,9% та 33,64% відповідно, унаслідок обмеження ввезення продукції у країні СНД.

Також, згідно зі статистичними даними головного управління статистики Херсонської області [6], зросли обсяги виробництва молочної продукції з тривалим строком зберігання. Це пояснюється тим, що такі продукти можна легко транспортувати на далекі відстані в Україні. Така продукція має і експортну зацікавленість.

Однією з найважливіших проблем молокопереробної промисловості також є проблема ринків збуту продукції, яка суттєво пов'язана з нестабільністю експорту. Можливість нарощування обсягу експорту молочної продукції позитивно позначилось б як на формуванні ціни на молоко сире, так і на розвитку галузі в цілому. За результатами 2012 року експорт молока і молочної продукції становив 612398,0 тис. дол. США, що на 13% нижче показників 2011 року. Найпопулярнішими молочними продуктами, що експортуються, є твердий сир, сухе і згущене молоко, масло тощо. Скорочення експорту

Таблиця 1
Динаміка виробництва молочної продукції в Україні та Херсонській області, тис. тонн

Вид продукції	Україна				Херсонська область			
	2010	2011	2012	2012 р у % до 2010 р	2010	2011	2012	2012 р у % до 2010 р
Молоко оброблене рідке	801	888	909	113,5	10,9	5,3	6,5	59,63
Масло вершкове	79,5	76,7	88,6	111,4	1,2	1,3	1,17	97,5
Сир свіжий нефермент. та кисломол.	78,5	76,4	78,9	100,5	0,091	-	-	-
Сири жирні	207	178	168	81,1	11,0	7,2	7,3	66,36
Продукти кисломолочні	479	474	489	102,1	33,2	32,8	39,6	119,28

продукції відбулося внаслідок введення Росією односторонніх обмежень на постачання даних видів продукції. Така експортна монозалежність є особливо небезпечною у зв'язку з далеко не завжди об'єктивними характером запроваджуваних імпорتنних обмежень. Подальше розширення ринків збуту обмежується низькою якістю молочної сировини. Зниження попиту на світових ринках сухого молока та масла не сприяли нарощуванню цієї продукції в Україні, а лише спровокували суттєве нарощення імпорту масла з Білорусії.

Одним з основних показників конкурентоспроможності продукції є ціни. У середньому ціна на виробництво молока і молочної продукції у Херсонській області вища за середню по Україні майже на 7% [розраховано за 4, с. 269]. Вищі ціни лише у АР Крим, Дніпропетровській, Київській, Закарпатській областях.

Сучасний стан молочної галузі потребує систематичних заходів щодо формування ринку молочної продукції, де основним напрямком є формування торгівлі на основі поглиблення спеціалізації, розвитку конкуренції, зміцнення матеріально-технічної бази, реалізації продуктів [3].

Виявлені конкурентні переваги та слабкі сторони молокопереробних підприємств Херсонської області наведені у табл. 2.

Таблиця 2

Оцінка конкурентних переваг молокопереробних підприємств Херсонської області

Можливості	Загрози
Розширення товарного асортименту Вихід на зовнішній ринок молока та молочних продуктів Стимулювання збуту та реклами Залучення іноземних партнерів до співробітництва	Нестабільність законодавчої бази Поглинання крупними заводами дрібних виробників Економічна та політична криза країни Витіснення дрібних виробників
Сильні сторони	Слабкі сторони
Якість, привабливість та ціна упаковки продукції Географічне розташування та кліматичні умови Налагоджений канал збуту – ринок та магазини	Застаріле обладнання Малі виробничі потужності підприємства Якість сировини Відсутня зовнішня реклама про вироблену продукцію, що призводить до не інформованості споживача

Прогнозовані потреби у молочної продукції можливо визначити на основі майбутньої чисельності населення регіону та норм споживання продуктів.

Зміни чисельності населення Херсонської області, з урахуванням тенденції у народжуваності та смертності, можна відобразити наступним рівнянням [розрахунок взято з 1, с. 84]:

$$Y = 0.0582 \cdot t^2 - 0.9593 \cdot t - 3.0068$$

Прогнозована чисельність населення на 2015 рік складає 938570 осіб. З урахуванням збереження вікової структури прогнозована кількість дітей від 0 до 6 років буде 51,621 тис. осіб (або 5,5%), від 6 до 8 років – 145,478 тис. осіб (або 15,5%), працездатного віку – 528,415 осіб (або 56,3%), непрацездатного віку – 213,55 осіб (або 22,7%).

У таблиці 3 наведено розрахунок потреби у молочних продуктах з урахуванням прогнозованої чисельності та рекомендованих норм споживання, за тверджених Кабінетом Міністрів України.

Таблиця 3

Прогнозовані потреби у молочних продуктах для населення Херсонської області, тис. тонн

Вік	Молоко незбиране	Сир твердий	Сир м'який	Масло вершкове
0-6	4,71	0,10	-	-
6-8	11,94	0,63	3,00	-
працездатне населення	31,70	1,85	5,28	2,64
непрацездатне населення	17,68	-	1,62	0,83
Разом	66,04	2,58	9,90	3,47

Як показують розрахунки, для задоволення потреб у молоці та молочної продукції необхідно суттєво збільшувати їх виробництво. Найбільші потреби у молоці незбираному, які у 2015 р. складатимуть 66,04 тис. тонн. Слід відзначити, що у 1990 р. вироблялось 58 тис.тон, а у 2012 р. – лише 7,3 тис. тонн. Тобто постає завдання хоча б відновити обсяги 1990 року. Також необхідно нарощувати обсяги виробництва масла вершкового, у 2015 р. його потреби складуть 3,47 тис. тонн, у 2012 р. обсяг виробництва був 1,17 тис. тонн, що майже у 3 рази менше ніж необхідно. Крім молока незбираного та масла вершкового, доцільно збільшувати виготовлення сирів, бо у 2015 р. потреба у сирі твердому буде складати 2,58 тис. тонн, сирі м'якому – 9,90 тис. тонн, що значно перевищує наявні обсяги виробництва.

На думку М. Портера, до загальних чинників, які необхідні для надання продукції конкурентоспроможності, належать [5]:

- зовнішнє середовище підприємства;
- продуктовий портфель підприємства;
- пріоритети споживачів.

Із зовнішніх чинників найбільш суттєво впливає на випуск молочної продукції розвиток сировинної бази, яка залежить від поголів'я великої рогатої худоби. Це поголів'я за 20 років незалежності України зменшилося у 3,4 рази [розраховано за 4, с. 256]. Тому необхідне стимулювання розвитку тваринництва.

Якість продукції, витрати, екологічність виробництва залежать від його технологічного оснащення, що викликає необхідність стимулювання використання інноваційних технологій.

З внутрішніх чинників найважливіше значення має удосконалення стратегічного управління шляхом орієнтування на найвищі результати на основі використання бенчмаркетингу, забезпечення зниження витрат за рахунок впровадження системи контролінгу, формування системи інформаційного забезпечення управління.

Для максимізації прибутку, необхідно змінити орієнтацію виробника з «низька ціна-низька якість» на позицію «висока ціна-висока якість», вихід на зовнішній ринок молочних продуктів не тільки України, а й на зарубіжний тощо.

Висновок. Стабільний довготривалий розвиток ринку молока і молочної продукції Херсонської області в сучасних умовах конкуренції можливий лише за умови: стимулювання збільшення поголів'я великої рогатої худоби; впровадження інноваційних технологій виробництва; удосконалення управління витратами; впровадження стандартів якості продукції та контролю джерел надходження, умов зберігання, реалізації молока та молочної продукції; створення лабораторій, які дозволять встановлювати якість продукції за міжнародними стандартами.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Миколайчук М.М. Фінансово-економічний механізм забезпечення стійкого збалансованого розвитку регіону : монографія / М.М. Миколайчук ; за наук. ред. І.В. Розпутенка. – К. : НАДУ, 2010. – 308 с.
2. Дейнеко Л. В. Розвиток харчової промисловості України в умовах ринкових перетворень (проблеми теорії і практики). К. : «Знання», 2011. – 331 с.
3. Зернюк О. В., Заїка О. С. Оцінка інвестиційно-інноваційної діяльності на підприємствах харчової промисловості України / О. В. Зернюк, О. С. Заїка // Економіка і управління. – 2012. № 3. – С. 101-107.
4. Статистичний збірник «Регіони України», 2010. – Ч. II / за ред. О.Г. Осауленка. – К., 2010. – 805 с.
5. Портер М. Конкурентное преимущество как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость; пер. с англ. / М. Портер. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. – 715 с.
6. <http://www.ks.ukrstat.gov.ua/statistichna> – сайт головного управління статистики Херсонської області.
7. <http://www.ukrstat.gov.ua> – сайт державної статистики України.

УДК 658.012.32 (477)

Вяткіна Т.Г.*кандидат економічних наук,**докторант кафедри економіки підприємств і управління трудовими ресурсами
Луганського національного аграрного університету***ДІАГНОСТИКА СТАНУ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

У статті виконана структурна оцінка використання трудового потенціалу сільськогосподарських підприємств у порівнянні з основними галузями промисловості. Побудовано та проаналізовано кореляційні залежності ефективного використання трудових ресурсів сільського господарства. Проаналізовано темпи зростання рівня заробітної плати за видами економічної діяльності.

Ключові слова: трудові ресурси, ефективність використання трудових ресурсів, мотивація праці, оплата праці, зайнятість населення, структура зайнятого населення.

Вяткина Т.Г. ДИАГНОСТИКА СОСТОЯНИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТРУДОВЫХ РЕСУРСОВ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Дана структурная оценка использования трудового потенциала сельскохозяйственных предприятий в сравнении с основными отраслями промышленности. Построены и проанализированы корреляционные зависимости эффективного использования трудовых ресурсов сельского хозяйства. Проанализированы темпы роста уровня заработной платы по видам экономической деятельности.

Ключевые слова: трудовые ресурсы, эффективность использования трудовых ресурсов, мотивация труда, оплата труда, занятость населения, структура занятого населения.

Viatkina T.G. DIAGNOSTIC OF LABOR RESOURCES UTILIZATION AT AGRICULTURAL ENTERPRISES

Material provides the structural assessment of agri-enterprises' labor potential compared to other major industries.

Correlations of efficient use of labor resources in agriculture have been constructed and analyzed. Analyzed is also the pace of wages growth rate by economic activity.

Keywords: labor resources, efficiency of labor resources utilization, labor motivation, wages and salary, employment, structure of the working population.

Постановка проблеми. Розглядаючи працездатне населення як ресурс, що створює додану вартість, з якої і формується чистий прибуток, слід чітко окреслювати допустимі межі використання цього ресурсу. На відміну від інших видів ресурсів працівники підприємства мають право вибору і те, чи створювати додану вартість на теперішньому робочому місці, чи шукати кращі умови, багато в чому залежить від стратегічних та оперативних рішень менеджменту компанії.

У сучасній науковій літературі поняття трудових ресурсів трактується як частина населення, яка має необхідний фізичний розвиток, розумові здібності та знання для роботи в усіх сферах економічної діяльності. До складу трудових ресурсів включають особи у працездатному віці, крім непрацюючих інвалідів та пільгових пенсіонерів [13, с. 21]. Дослідження процесів, що сприяють ефективному використанню трудових ресурсів підприємств сільського господарства, є недостатньо вивченими та потребують ретельного аналізу. Така необхідність зумовлена швидкими змінами та невизначеним характером чинників зовнішнього се-

редовища, необхідністю впровадження сучасних інструментів формування стратегії управління ресурсним потенціалом підприємства.

Парадигма стратегії управління ресурсами передбачає наявність моделі ефективного функціонування підприємств у контексті динамічного простору. Серед усіх категорій ресурсів трудові є такими, що зазнають найбільших змін як із зовнішньої, так і з внутрішньої сторони. Чинниками зовнішніх змін можуть виступати демографічна, політична та соціальна ситуації. До внутрішніх змін, тобто до тих, ініціатором яких виступає підприємство, відносять рівень корпоративної культури, умови оплати праці та інші мотиваційні механізми. До теперішнього часу залишається достатньо невирішених питань стосовно формування прийнятної стратегії управління трудовими ресурсами підприємства, яка є часткою глобальної підприємницької стратегії, основним завданням якої є створення постійно зростаючого чистого прибутку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню особливостей процесів сучасного розвитку вітчизняного агропромислового комплексу, формуванню та використанню в ньому такого важ-